

1

Vol. 9
Spring 2023
P.P: 11-40

Research Paper

Received:
11 July 2023
Accepted:
15 August 2023

State Studies of Contemporary Iran

Discourse developments of Abadgarane irane eslami in different political elections

Mohammadbagher Mohammadinejad Pashaki¹ | Mohammad Eqhbalnia²

Abstract

Partisanship in Iran is the phenomenon that not only has been unable to provide the desired functions and goals, but also its formation, continuation of the life of parties, functions of membership and determination of their policies, It has always been associated with disadvantages. This research aims to provide a brief overview of the history of Abadgarane irane eslami, investigate its discourse elements in different periods of time, present their articulations and compare them to each other. Therefore, the method used in this research is analytical-documentary, and the author is committed to collecting and analyzing data by using descriptive-analytical approach and using the fishing tool. In answer to main question, what discourse developments has gone to the population of Abadgarane irane eslami? According to the findings of the research, in the beginning of the formation and entry into the political arena, the population of Abadgarans was able to achieve significant results in the elections of the city and village councils and also in the elections of the 7th Assembly of the Islamic Council. In the following, this trend entered the arena of competition in the 9th presidential election with the slogan " Seeking justice" and was able to take over the position of the head of the executive branch. After this remarkable success, the population of Abadgaran suffered internal divisions and weakened. Its members dropped out and continued its life under the name of "Jamiyate abadgarane irane eslami", and finally, in the election, 1400 of Abadgaran entered the election campaign by being members of the Unity Council and choosing the discourse of "Economy, Security, Culture."

Keywords: Abadgarane irane eslami, Norman Fairclough's critical discourse theory, discourse developments.

1. Corresponding Author: shahid beheshti university, Tehran, Iran. m_mohammadinejad@sbu.ac.ir
2. finance department of Kharazmi university, Tehran, Iran.

Publisher: Imam Hussein University

© **Authors**

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۲/۰۱/۰۳

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۲/۰۵/۰۸

بایسته‌های رفتاری گروه‌های جهادی در تعامل با ساختارهای دولتی، بنیادهای خیریه و سازمان‌های مردم‌نهاد (مطالعه موردی شهرستان‌های جیرفت، عنبرآباد و کهنوج)

محمدحسن بنی‌ابراهیمی^۱ | سیدمهدی موسوی‌نیا^۲

چکیده

پس از جهاد سازندگی در سال ۱۳۷۹ گروه‌های جهادی با هدف محرومیت‌زدایی کار خود را در مناطق کم برخوردار آغاز کردند. جنوب استان کرمان از جمله این مناطقی است که حضور گسترده گروه‌های جهادی را به خود دید. جنوب کرمان با وجود ظرفیت‌های بی‌نظیر و منابع گوناگون در حوزه‌های مختلف، از زیرساخت‌های مناسب و قابل قبولی برخوردار نیست. با توجه به این موضوع گروه‌های جهادی در این منطقه شکل گرفتند تا ضمن مطالبه‌گری حقوق طبیعی مردم، به کار سازندگی بپردازند. در این راستا گروه‌های جهادی علاوه بر توان داخلی از ظرفیت‌های بزرگ دیگری در جهت محرومیت‌زدایی استفاده می‌کنند که این ظرفیت‌های بزرگ همان ساختارهای دولتی، بنیادهای خیریه و سازمان‌های مردم‌نهاد هستند. جهادگران با تکیه بر پتانسیل‌های بخش‌های مختلف دولتی، بنیادهای خیریه و سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن) می‌توانند در کار جهادی به موفقیت‌های چشم‌گیری دست یابند. اکنون در ارتباط با این موضوع تعاملات گروه‌های جهادی هدف که شامل ۱۷ مورد می‌باشند را در سه شهرستان جنوبی کرمان از جمله، جیرفت، عنبرآباد و کهنوج با ساختارهای دولتی و بنیادهای خیریه مورد واکاوی قرار خواهیم داد. که نتایج به دست آمده در این خصوص شامل ۳۳ مورد ارتباط متقابل با ساختارهای دولتی و ۴۶ مورد ارتباط با بنیادهای خیریه می‌باشد. همچنین تمامی اطلاعات گردآوری شده با استفاده از روش کیفی - تحلیلی پردازش شده‌اند. هدف از این مقاله نیز بررسی ارتباطات و تعاملات موثر میان گروه‌های جهادی، ساختارهای دولتی، بنیادهای خیریه و سازمان‌های مردم‌نهاد می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: گروه‌های جهادی، ساختارهای دولتی، بنیادهای خیریه و سازمان‌های مردم‌نهاد می‌باشد.

۱. نویسنده مسئول: مرکز انقلاب اسلامی دانشکده فرهنگی و اجتماعی دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تهران، ایران.

aminhassan.b76@gmail.com

۲. مرکز انقلاب اسلامی دانشکده فرهنگی و اجتماعی دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تهران، ایران.

© نویسندگان

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین(ع)

این مقاله تحت لایسنس آفرینندگی مردمی (Creative Commons License- CC BY) در دسترس شما قرار گرفته است.

مقدمه و بیان مسئله

گروه‌های جهادی تنها مجموعه‌ای هستند که بدون کوچک‌ترین چشم‌داشتی دست به خدمت‌رسانی در سراسر کشور، برای رفع محرومیت می‌زنند. آنچه مسلم است ارزش والای این کار گروهی است که با کمترین هزینه‌ها به رفع مشکلات مردم مناطق محروم می‌پردازند. با پیروزی انقلاب اسلامی و لزوم وجود سازمانی برای رسیدگی به امور مردم مصیبت‌زده دوران ستم‌شاهی، امام خمینی (ره) طی فرمانی در تابستان ۱۳۵۸ فرمان تشکیل جهاد سازندگی را به عنوان یک نهاد مردمی صادر کرد. در دورانی که از تاسیس انقلاب اسلامی چیزی نگذشته بود، جهاد سازندگی همواره یکی از بازوان مستحکم اجرایی در سطح کشور بود. از جبهه‌های جنگ در غرب کشور گرفته تا شهرها و روستاهای دور افتاده در شرق کشور، این گروه‌های مردمی بودند که با عزمی راسخ در میادین مختلف حاضر شدند و با تمامی توان در راستای محرومیت‌زدایی کوشیدند. در دوران مقام معظم رهبری بسیج سازندگی جایگزین جهاد سازندگی شد و گروه‌های جهادی نیز قلب تپنده بسیج سازندگی شدند. هدف از تشکیل گروه‌های جهادی رفع محرومیت در نقاط کم‌برخوردار و دور افتاده کشور است که با تکیه بر توان مردمی این امر محقق می‌شود. بدون شک می‌توانیم بگوییم نقطه عطف در گروه‌های جهادی مردمی بودن آنها است که پیشرفت را به ارمغان می‌آورد. با تکیه بر همین مورد مقام معظم رهبری کار جهادی را عامل پیروزی می‌داند و خدمت‌رسانی گروه‌های جهادی را به عنوان یک اصل برای گسترش عدالت و پیشرفت جامعه لازم می‌داند (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۸).^۱

علاوه بر مردم دو گروه دیگر، که اصل و مبنای موضوع ما را تشکیل می‌دهند وجود دارد که با داشتن پتانسیل‌های قابل قبولی توانایی کمک در حوزه‌های مختلف جهادی را دارند. ساختارهای دولتی و بنیادهای خیریه دو گروه دیگراند، که گروه‌های جهادی با آنان تعامل دارند. اساساً هدف از تشکیل گروه‌های جهادی کمک به رفع کاستی‌ها و ضعف‌های موجود در برخی از نقاط کشور بود که به دلیل عدم حضور دولتمردان در آن بخش‌ها ایجاد شده بود. شاید بی‌ربط نباشد که اگر گروه‌های جهادی را به عنوان یک بازوی کمکی در جهت اجرای برنامه‌های دولت‌ها بدانیم که تا حد قابل توجه‌ای موفق بوده‌اند. گروه‌های جهادی در پیوند با دولت‌ها

^۱ مقام معظم رهبری، ۱۳۹۸/۵/۱۱، پیام به اعضای گروه‌های جهادی

همواره با مشکلاتی روبرو بوده‌اند، اما این پیوند هیچگاه با گسستگی مواجه نشد، چرا که جهادگران در روند اجرایی کار خود تا حدودی به دستورالعمل‌ها، بخشنامه‌ها و حمایت مسئولین نیاز دارند (حجازی فر، ۱۳۹۴: ۱۵). اما عده‌ای بر این باورند که در فعالیت‌های جهادی باید از مسئولان حکومت فاصله گرفت و کار را در چارچوب همان مردمی بودن دنبال کرد و اگر گروه‌های جهادی با کم و کاستی روبه‌رو شدند با پای کار آوردن خیرین و ارتباط گرفتن با بنیادهای خیریه و سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن) این مورد را برطرف کنند. با وجود آن که برخی از گروه‌های جهادی تمایل زیادی در تعامل با ساختارهای دولتی ندارند و تمرکز خود را بر روی ارتباط با مردم و خیرین می‌گذارند، اما در کلیت نگاه جهادی، ارتباط متقابل با سازمان‌های مختلف امری لازم و ضروری است. حال این ارتباط چگونه شکل گرفته است؟ و چه تاثیری در روند کار جهادی دارد؟ مسئله‌ای که زمینه‌ساز تحقیق پیش رو شد، در جهت بررسی کم و کیف ارتباط گروه‌های جهادی با ساختارهای دولتی و بنیادهای خیریه می‌باشد و نتایج به دست آمده از آن حاصل گفتگوی پژوهشگر با جهادگران سه شهرستان جنوبی استان کرمان (جیرفت، عنبرآباد و کهنوج) می‌باشد که در ادامه به این نتایج اشاره خواهیم کرد.

مبانی نظری

وجود تکرر آراء در میان نظریه پردازان همواره باعث به وجود آمدن طیف‌هایی کاملاً جدا از هم شده است. این نظریه پردازان با علاقه به مطالعه در روند توسعه یافتگی و مسائل مربوط به تکامل اجتماعی در برطرف کردن آثار توسعه نیافتگی و محرومیت تا حدودی با شکست روبرو شدند. از جمله افرادی که در این زمینه دستی بر قلم داشتند می‌توان به؛ اسپنسر^۱، تیلور^۲ و مورگان^۳ اشاره کرد. هر چند که در برخی از مفاهیم بکار رفته در این نظریات، اتفاق نظر وجود ندارد (کوشا، ۵: ۱۳۷۰). از طرفی عده‌ای همچون دیوید سی. مک کلینند^۴ و اورت هیگن^۵ نیز در زمره الگوی علیتی ارتباطات قرار دارند. آنان رشد اقتصادی و اجتماعی را محصول انگیزه‌های شخصی

1 -Spenser

2 -Tayeor

3 -Morgan

4 -McClelland

5 -Hagen

می‌دانند، از نظر مک کلیند نیاز دستیابی به موفقیت نه تنها در کشورهای سرمایه‌دار غربی، بلکه در نظام‌هایی که اقتصاد تحت کنترل و حمایت دولت است نیز پیش شرط رشد اقتصادی است. به این ترتیب، «ارتباطات» و «اجتماعی شدن» هر دو در مراحل نخستین زندگی نقشی اساسی ایفا می‌کنند. اما از دیدگاه الگوی هیگن، جامعه سنتی یک نظام پایدار و متوازن است که به آسانی تغییر نمی‌کند. تغییرات هنگامی به وجود می‌آید که رویدادهای تاریخی، رفتار نخبگان طراز اول را تغییر می‌دهد. با تغییر رفتار نخبگان طراز اول، اهرم میانی یا نخبگان دوم رتبه‌تر احساس می‌کنند که نقش آنها در جامعه محدود شده است. و این همان موضوعی است که هیگن از آن با عنوان «پسرفت منزلت اجتماعی» یاد می‌کند (مولانا، ویلسون، ۱۳۶۹: ۱۷)

توسعه را می‌توان مفهومی چند بعدی دانست که مستلزم تغییرات اساسی در ساخت اجتماعی، طرز تلقی عامه مردم و نهادهای ملی و نیز تسریع رشد اقتصادی، کاهش نابرابری‌ها و ریشه کن کردن فقر است (میر و همکاران، ۱۳۹۹: ۵). در تقابل با جریان توسعه، مفهوم محرومیت همواره پیش روی آن قرار گرفته است. آنچه در این تقابل حائز اهمیت است نحوه برخورد با این مفهوم می‌باشد که با توجه به آن دو نکته استنباط می‌شود: «یکی شناخت علل محرومیت و عوامل تشدید کننده آن و دیگری یافتن راه‌های گوناگونی که برای برطرف کردن این علت‌ها وجود دارد» (کوشا، ۱۳۷۰: ۵). محرومیت را نمی‌توان از بطن یک جامعه خارج کرد بلکه می‌توان با کنش‌های نوآورانه در شکاف‌های ایجاد شده تا حد زیادی دخیل بود و سبب کاهش آنان شد. ریمون آرون^۱ در کتاب «نبرد طبقاتی» بیان می‌کند که در تمامی جوامع عده‌ای در رفاه بسر می‌برند و عده‌ای در وضع فروتر، و نزاع بین این دو طبقه امری طبیعی است، او علت این امر را تفاوت رژیم‌های سیاسی می‌داند.^۲

اندره گوندر فرانک^۳ از نظریه پردازان بزرگ مکتب «وابستگی» معتقد است؛ توسعه نیافتگی از کمبود سرمایه در مناطقی که از جریان تاریخ جهان جدا مانده‌اند ریشه نمی‌گیرد، بلکه توسعه نیافتگی توسط همان پویای تاریخی که توسعه اقتصادی را پدید آورد، بوجود آمد. او اذعان می‌کند علت اصلی عقب افتادگی برخی کشورها وابستگی شدید آنها به قطب‌های سرمایه

1 -Raymond Aron

^۲ «ریمون آرون و افیون روشنفکران» گفت‌وگو با احمد نقیب‌زاده، مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۹۷/۶/۱۲

3 -Andre Gunder Frank

است او این مدل را ناعادلانه توصیف می کند زیرا که بزرگان سرمایه با این رویه کنترل آنان را در دست می گیرند (فرانک، ۱۹۶۶: ۳). اسملسر^۱ از نظریه پردازان مکتب «نوسازی» بر این عقیده است که، در جامعه پیشرفته تمایزات ساختی یا تفکیک کار کردی به طور کامل صورت گرفته است. این در حالی است که در جامعه توسعه نیافته چنین تفکیکی وجود ندارد، پس تغییر روی تفکیک متمرکز شده است. او بیان می کند که حالت تخصصی شدن در مسائل مختلفی نظیر اقتصاد خانواده، نظام، سیاسی و نهادهای مذهبی به وجود می آید نمونه ای که وی ارائه می دهد توصیف تحولات اجتماعی است که در اثر توسعه اقتصادی پیش می آید (ازکیا، ۱۳۶۴: ۵۶).

یکی از راه های مقابله با محرومیت، توانمندسازی منطقه است. براساس رویکرد توانمندسازی دولت ها زمینه و تسهیلات بهبود شرایط را فراهم کرده و پس از آن این خود محرومین هستند که می تواند راه ارتقای خود را بیابند (Pugh, 2002, p328). زمانی که در یک منطقه محروم توسعه اجتماعی شکل بگیرد حاصل آن توانمند شدن کل منطقه خواهد بود. البته دولت های ملی نیز در کنار ساختارهای محلی، برنامه ریزی و اجرای طرح های آنان را از راه های اصولی دنبال می کنند (Burgess et al., 1997, p144). یکی از جنبه های اساسی تعامل بخش دولتی و گروه های جهادی در جهت توانمندسازی منطقه و کاهش نابرابری ها، توسعه قابلیت های انسانی و بهبود دارایی های ملموس یا دسترسی به سرمایه است (Stern, 2002, p17). با توجه به این امر مردم مناطق کم برخوردار قادر خواهند بود با روش های مختلف سبب افزایش رفاه خود و منطقه شوند. به هر صورت گروه های جهادی برای بهبود عملکرد خود نیازمند ارتباط با ساختارهای دولتی هستند، کما اینکه بسیاری از آنان پیرو این امر کار جهادی را دنبال می کنند. نحوه ارتباط جهادگران با ساختارهای دولتی تا حد زیادی به خود گروه بستگی دارد و گروه هایی که دارای پتانسیل های بالفعل باشد به راحتی می تواند مسئولان دولتی را با خود همراه کند.

1 -Neil Smelser

تعریف مفاهیم

تعریف حرکت جهادی

حرکت جهادی به هرگونه تحرک و فعالیتی که توام با ویژگی‌هایی نظیر سخت‌کوشی، خستگی‌ناپذیری، اخلاص و ایثار در عمل باشد گفته می‌شود. حرکت جهادی عزت یک ملت را حفظ می‌کند و پیروزی در مقابل دشمنان را به وجود می‌آورد. مفهوم دیگر حرکت جهادی عبارت است از؛ ((مجموعه‌ای از اقدامات سازنده و اثرگذار اقشار مختلف مردم در قالب گروه‌های خودجوش، برای حضور فعال و کارآمد در نقاط کم‌برخوردار و نیازمند)). این حرکات برگرفته از اخلاص، همت، خودسازی، مسئولیت‌پذیری، وظیفه‌شناسی و روحیه‌ی مبارزه است (حسین - زاده، ۱۳۹۵: ۳). حرکت جهادی یک انعطاف عمل است، که با بهره‌وری از یک چارچوب منسجم و الگویی هدفمند به دنبال تبدیل ویژگی‌های بالقوه خویش به بالفعل می‌باشد تا به نحو فراگیر سطح فقر و محرومیت را کاهش دهد (مقصودی، ولدان، ۱۳۹۴: ۷). مقام معظم رهبری در خصوص حرکت جهادی می‌فرماید: ((ما هر جا انقلابی عمل کردیم (جهادی عمل کردیم)، پیش‌رفتیم و هر جا از انقلابیگری و حرکت جهادی غفلت کردیم، عقب ماندیم و ناکام شدیم)) (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۵). حرکت جهادی می‌تواند در راستای تبیین اصول و مبانی اسلام که زمینه‌ساز پیشرفت در حکومت اسلامی است موثر واقع شود. طبق فرموده رهبری مردم جامعه ایران اسلامی باید به حرکت جهادی اهتمام بورزند، حال آنکه گروه‌های جهادی به عنوان بانی این عمل تعالی بخش شناخته می‌شوند، می‌توانند با بهره‌جستن از ظرفیت‌های مردمی و منطقه‌ای به این مهم دست یابند. حرکت جهادی کلیه شئون زندگی را در تمامی دوران حیات او دچار دگرگونی می‌کند. حرکت جهادی محصور به زمان و مکان مشخصی نمی‌باشد و فرد جهادگر در هر شرایطی و در هر ساعت از شبانه روز به کار خود مشغول است.

تعریف جهادگر و گروه‌های جهادی

جهادگر به نیروهایی گفته می‌شود که با هدف خدمت‌رسانی در مناطق محروم حاضر می‌شوند و به صورت داوطلبانه به مردم این مناطق کمک‌های لازم را می‌کنند (فیروزآبادی و

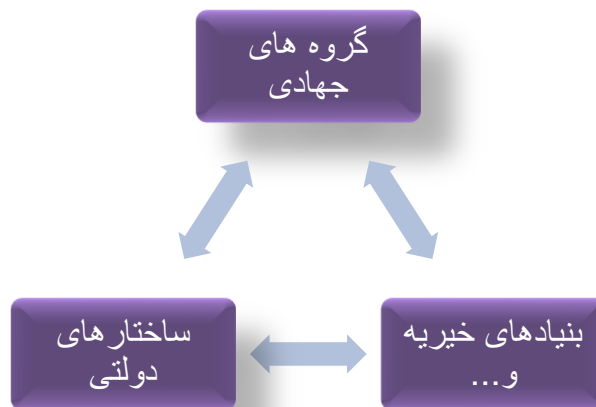
جعفری، ۱۳۹۵: ۱۱). جهادگر تنها به کسی نمی‌گویند که تفنگ در دست دارد و در جبهه‌های جنگ در حال نبرد با دشمنان است. امروزه این مفهوم بیشتر به کسانی گفته می‌شود که هدفشان سازندگی در بخش‌های مختلف کشور است. در تعریف گروه‌های جهادی نیز؛ به مجموعه افرادی می‌گویند که با تشکیل یک گروه واحد به رفع محرومیت در مناطق مختلف کشور می‌پردازند. این گروه‌ها با راه‌اندازی اردوهای و گردآوری مجموعه‌ای از جوانان جهادگر و متخصص از سرتاسر ایران به یاری مردمی که به دلیل محرومیت رنج می‌برند، می‌شتابند (اخوان، ۱۳۹۰: ۳). آنان در عرصه‌های مختلفی نظیر عمران و سازندگی، بهداشت و درمان، فرهنگی، آموزش تحصیلی، کشاورزی و دامپروری، اشتغال‌زایی، پژوهشی و... خدمات خود را ارائه می‌دهند. عمده این فعالیت‌ها در روستاها و مناطق کم‌برخوردار و توسط طیف‌های مختلف دانش‌آموزی، دانشجویی، طلاب و محلات برگزار می‌شود.

تعریف محرومیت و محرومیت‌زدایی

محرومیت در واقع فقدان، نداشتن و یا دور بودن از یک وضعیت مطلوب معنی می‌شود و همواره به عنوان یکی از معضلات بزرگ جوامع گوناگون قلمداد می‌شود. همچنین محرومیت را می‌توان به عدم دسترسی به بدیهات بعضاً اولیه، با وجود پتانسیل‌های گوناگونی که در درون یک جامعه برای پیشرفت وجود دارد معنی کرد. در تعریف محرومیت‌زدایی نیز به طور کلی، به مجموعه ساز و کارها با قابلیت اجرایی در سطوح مختلف جامعه به خصوص در ابعاد فرهنگ، اجتماع و اقتصاد گفته می‌شود که مجموع این تدابیر وضعیت حال و آینده جامعه را نسبت به گذشته دارای تفاوت ماهوی نماید. همچنین مفهوم محرومیت و محرومیت‌زدایی به عنوان مقوله‌ای برای رد شدن از موانع و دستیابی به توسعه پایدار تعریف می‌شود. لازم به ذکر است محرومیت-زدایی بدون توجه دستگاه‌های مختلف سیاسی و رویکردهای حاکم بر آن امکان‌پذیر نیست. امروزه حل معضل فقر و محرومیت از تازه‌ترین رویکردهای گسترش یافته است که در دهه‌های اخیر مورد توجه بسیاری از کارشناسان و صاحب‌نظران قرار گرفته است، رویکرد اجتماع‌محور در مقابل رویکرد دولت‌محور قرار می‌گیرد. در این رویکرد بر نقش بخش داوطلبانه و نهادهای اجتماع‌محور در کاهش محرومیت و نابرابری تأکید می‌شود (مدنی قهفرخی، ۱۳۹۴: ۹۰).

از زمان پیروزی انقلاب اسلامی محرومیت زدایی همواره یکی از شعائر نظام مقدس ایران اسلامی بوده‌است، و رهبران بزرگ ایران اسلامی نیز بدان تاکید داشتند، امام خمینی (ره) در بیاناتشان به این مهم اشاره کرده‌اند و با تاکید بر حمایت و خدمت به مستمندان آن را بزرگترین عبادت برای جهادگران می‌دانند (امام خمینی (ره)، ج ۸: ۱۸۰). امام خمینی (ره) محرومان را صاحبان واقعی کشور می‌دانند و خدمت به آنان را امری حائز اهمیت می‌دانند. حضرت آیت الله خامنه‌ای نیز رسیدگی به وضعیت محرومان و کاهش فقر و محرومیت را وظیفه همه مردم جامعه قلمداد می‌کنند (مقام معظم رهبری، ۱۳۶۸)^۱، ایشان طبقه محروم و مستضعف را همان کسانی می‌دانند که با سختی‌های تمام همواره در مقابل دشمن ایستادگی کرده و از نظام حمایت کرده‌اند (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۰)^۲.

اکنون با توجه به اهمیت موضوع محرومیت‌زدایی و نیاز جامعه به گسترش این امر، لازم است تا در کنار بسیج سازندگی و گروه‌های جهادی نهادها و سازمان‌های دیگری نیز فعالیت کنند. محرومیت‌زدایی به عنوان شاخصی مهم در اصول و مبانی انقلاب اسلامی تلقی می‌شود که بدون توجه و حمایت مجموعه‌های بزرگ دستیابی به این شاخص برای گروه‌های جهادی ممکن نخواهد بود.

۱ بیانات در مراسم بیعت اقشار و مردم، ۱۳۶۸/۴/۳

۲ بیانات در مراسم دوازدهمین سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۸۰/۳/۱۴

محرومیت و دیدگاه رهبران انقلاب اسلامی

با پیروزی انقلاب اسلامی، امام خمینی (ره) به عنوان مرجع و راهنمای بزرگ مردم ایران لازم دانستند تا نهادهایی در جهت رسیدگی به وضع محرومان در جامعه شکل گیرد که از این جمله می توان به جهاد سازندگی اشاره کرد. هدف متعالی این نهاد توانمندسازی، تقویت و رشد اعتقادی و ایمانی نیازمندان با ارائه خدمات اجتماعی، فرهنگی، حمایتی و... بود. ایشان با ساختاری ساده و به دور از تشریفات نهادهای انقلابی و مردمی را گسترش دادند که هدفشان خدمت رسانی به مناطق کم برخوردار، در سراسر کشور بود. امام خمینی (ره) توجه به محرومان را وظیفه همه می دانستند و همواره از زحمات جهادگران تقدیر و تشکر به عمل می آوردند، ایشان در پیامی می فرمایند: «از زحمات جهاد در روستاها و جبهه ها تشکر و تقدیر می نمایم. کراراً درباره زحمات جهاد در جبهه ها گفته ام. زحمات جهاد در سراسر ایران چشمگیر و مورد تصدیق همه ما بوده است. توجه کنید که کارهایتان برای خدا باشد. شما از خدا پاداش بخواهید نه از دولت و ملت، باید کاری کنیم که او راضی باشد. کار در روستاها بسیار ارزشمند است. در سابق به روستاها هیچ نمی رسیدند و کار اساسی برای روستاها نشده بود. امروز هم اگر پشتوانه مردم نبود، دولت توان رسیدگی به تمام روستاها را پیدا نمی کرد. امروز بحمدالله با همت جوان ها وضع روستاها رو به بهبود است. انشاءالله جهاد سازندگی بتواند محرومیت هایی را که روستائیان دارند به تدریج دفع نماید»^۱.

پس از رحلت رهبر کبیر انقلاب اسلامی و آغاز پیشوایی امام خامنه‌ای (مدظله العالی) بسیج سازندگی و گروه‌های جهادی جایگزین جهاد سازندگی شدند و در بحث محرومیت‌زدایی ورود کردند. مقام معظم رهبری محرومیت‌زدایی و حمایت از مردم کم برخوردار را لازمه کشور دانسته و پیشرفت انقلاب اسلامی را نیز در گرو جوشش انقلابی می‌داند.^۲ در محور محرومیت‌زدایی و گروه‌های جهادی، با تکیه بر بیانات مقام معظم رهبری و با توجه به تأکیدهای مکرر ایشان مبنی بر حفظ جریان جهادی، این پژوهش سعی کرده‌است تا با استفاده از تمامی ظرفیت‌های موجود افق‌های نوینی از این فعالیت مردمی را به رشته تحریر درآورد.

۱ بیانات امام خمینی (ره) در جمع اعضای شورای مرکزی جهاد سازندگی و نماینده امام در این نهاد، ۱۳۶۲/۹/۲۸

۲ بیانات در جمع جهادگران بسیج سازندگی، ۱۳۸۹/۶/۳۱